Keit Pentus
Keskkonnaministeerium
Narva mnt 7a
15172 Tallinn

3/172 25.05.2011

Lgp. Keit Pentus

Eestimaa Looduse Fondi ettepanekud seonduvalt avamere tuuleparkide rajamise kavatsusega Loode-Eesti rannikumerre ja sellega kaasnevate keskkonnamõjude hindamise aruande avalikustamisega

Käesolevaga kordame 2011. a jaanuaris Vabariigi Valitsusele esitatud Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) ettepanekut merealade ruumilise planeerimise korraldamiseks. EKO on seisukohal, et tänane merealade kasutamise korraldamine on puudulik ja tuleb kiiremas korras lahendada. Eraldiseisvate keskkonnamõjude hindamise protsessid, sh Loode-Eesti rannikumerre plaanitava tuulepargi kavandamisega seonduv, pole piisavad tasakaaluka mere kasutuse ning kaitse tagamiseks.

EKO on esitanud Vabariigi Valitsusele ettepanekud merealade ruumilise planeerimise korraldamiseks ning merekaitsealade loomiseks. Ettepanekute eesmärgiks on tagada planeerimisprotsessi ning merekaitsealade loomise ettevalmistuste ajaks merealade säilimine praeguses seisundis (senini puudub ametlik vastus tehtud ettepanekule, vastuse koostamise pani Riigikantselei ülesandeks keskkonnaministeeriumile). Selleks on EKO hinnangul vajalik:

- korraldada merealade planeerimine maakondlikul tasandil, tagades seejuures planeeringute koordineeritud koostamise ning sisulise sidususe Siseministeeriumi kui koordineeriva asutuse poolt (täiendades vajadusel vastavaid menetluslikke norme planeerimisseaduses);
- integreerida planeerimismenetlusse juba olemasolevad objektid ja tegevused merel, nagu kaitsealad, torujuhtmed, veeteed ja maardlad;
- arvestada planeeringute koostamisel ka potentsiaalsete merekaitsealadega;
- määratleda potentsiaalsed merekaitsealad, lähtuvalt Tartu Ülikooli Mereinstituudil olemasolevast informatsioonist ning rannikumere bioloogilise mitmekesisuse leviku modelleerimisest, mille alusel peaks olema võimalik välja valida alad, mis vajaksid täiendavaid inventuure ja ilmselt ka kaitset (st teostada eelvalik alade osas, mida tuleb konkreetsemate väärtuste kindlakstegemiseks inventeerida – vastavasisuline ettepanek on eraldiseisvalt esitatud ELFi poolt keskkonnaministeeriumile 2.03.2011 – senini vastus puudub);
- määrata tähtaeg, mille lõpuks peavad merealad olema inventeeritud, ning näha riigi poolt ette vastavad ressursid;

SA EESTIMAA LOODUSE FOND
Magasini 3, 51005 Tartu Tel. 742 8443 Faks 742 8166 E-mail: elf@elfond.ee www.elfond.ee
Reg. nr. 90001457 Nordea Pank a/a 17000076315

- kehtestada kuni merealade inventeerimiseni potentsiaalsetel kaitsealadel ajutine tegevuste keeld selliste tegevuste jaoks, mis võivad ohustada võimalikke kaitseväärtusi.

Järgnevalt toome esile puudujäägid KMH aruandes:

Lk 134 -135 on esile toodud järgnev: „On tõenäone, et meretuulepargid hakkavad tulevikus olema üha kaugemal rannikust (joonis 3.3). See loob eeldused ka nn. visuaalse negatiivse efekti tunduvaks vähenemiseks. Siiski, praegu on süvamere tuuleparkide rajamine veel uurimisjärgus. Tehniliselt on see kindlasti võimalik ja loodetavasti juba lähima 3-5 aasta jooksul on esimesed süvamere tuuleparhid juba ka rajatud. See tähendab, et reaalselt tekivad tuulepargid avamerel sügavustega kuni 1000 m ja rohkemgi, kasutades nn. „ujuvaid“ vundamente.“

Antud lahendus võimaldaks tuuleparki rajada ka madalikest eemale jäävatele aladele. Sarnastele tehnoloogilistele arengutele ja võimalustele on viidanud ka Maailma Looduskaitse Liit (IUCN), vastav raport on avaldatud 2010. a novembris[1]. Samuti ei ole välistatud tuuleparkide rajamine praeguste tehnoloogiate põhjal ka sügavamale kui 30 meetrit. Antud asjaolusid ei ole KMH piisavalt käsitletud ja seeläbi teeme ettepaneku KMHd vastavalt täiendada, lisades alternatiivina ujuvatel tuulikutel põhineva tuulepargi arendamise sügavamates piirkondades. Vastasel korral teeme ettepaneku rakendada antud KMH puhul 0-alternatiivi.

Lk 214 - seonduvalt võimalike mõjudega käsitiivaliste on jõutud järeldusele: „Eesti käsitiivaliste populatsioonidele antud projektiga kavatsetud meretuulepark olulist mõju tõenäoliselt ei avalda.”

Et määratleda võimalikud mõjud käsitiivalistele, on tuulikuparkide planeerimise läbiviimiseks koostatud EUROBATS'i vastav juhend (Rodrigues, L., L. Bach, M.-J. Dubourg-Savage, J. Goodwin & C. Harbusch (2008): Guidelines for consideration of bats in wind farm projects. EUROBATS Publication Series No. 3 (English version). UNEP/EUROBATS Secretariat, Bonn, Germany, 51 pp). Vastavalt sellele juhendile on tuuleparkide võimalike asukohtade valimisel vajalik viia nahkhiire-ekspertide poolt läbi uuringud piirkonnas nahkhiirte esinemise hindamiseks ja alles seejärel saab anda asjakohase hinnangu võimalikest mõjudest.
A. Leito[2] on välja toonud, et käsitiivaliste liikidest võib projekteeritav tuulepark teatud negatiivset mõju avaldada kääbus-nahkhiire, põhja-nahkhiire ja pargi-nahkhiire Soome

[1] Global ocean protection : present status and future possibilities
http://iucn.org/about/work/programmes/marine/marine_our_work/marine_governance/governance_publications.cfm?7040/global-ocean-protection
[2] “AVAMERE TUULEPARKIDE RAJAMISEGA LOODE-EESTI RANNIKUMERRE KAASNEVATE KESKKONNAMÕJUDE HINDAMINE” ARUANNE, LINNUD JA KÄSITIIVALISED, Eesti Maaülikool 2008

asurkondadele, Eesti käsitiivaliste populatsioonidele projekt olulist mõju tõenäoliselt ei avalda. Enne projekti rakendamist on vajalikud täiendavad käsitiivaliste lisauuringud, sh käsitiivaliste detektoruuring laevalt ning Eesti ja Soome rõngastusandmete analüüs.
KMH ei ole antud asjaolusid arvestanud ja seeläbi leiame, et KMH on ebapiisav ja teeme ettepaneku viia läbi vastavad uuringud, jätta see kinnitamata või rakendada antud KMH puhul 0-alternatiivi.
Siinkohal lisame, et antud piirkonnas on vastavad uuringud alles kavandamisel, mis annavad esmast teavet selle kohta, millised nahkhiireliigid Kõpu poolsaare ümbruse merealal esinevad, kas nahkhiired koonduvad sügisese rände ajal Kõpu poolsaarele, ning kas soodsate ilmaolude korral toimub ränne üle mere. Püütakse kindlaks teha, kas soodsate ilmaolude korral võivad nahkhiired toituda uuritaval alal mere kohal lennates. Sellesarnaseid uuringuid on tehtud Rootsis (Ahlén, Baagøe & Bach, 2009), kuid Eesti kohta on ainult üksikuid vaatlusi Saaremaalt Sõrvest ja Keri saarelt. Tööd viiakse läbi 2011. a teises pooles ELFi tellimisel ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusel, eesmärgiga viia läbi Kõpu poolsaare ümbruse mereala inventeerimine ja hinnata selle looduskaitselised väärtused. Antud uuringute tulemused on kasutatavad 2012. a algusest, mis annab olulist lisateavet piirkonna käsitiivaliste kohta ning seda saab kasutada ka mõjude hindamisel tuuleparkidele.

Samuti leiame, et A. Leito poolt koostatud hinnangut tuuleparkide mõjust linnustikule on alahinnatud. Eelpool viidatud hindamises on esile toodud, et projekteeritavad tuulepargid Neupokojevi ja Apollo madalatele välistaksid haha, auli ja mustvaera edaspidise peatumise seal ning vähendaksid olulisel määral nende liikide levikut ja arvukust Eesti avameremadalatel, sest tuuleparkide sees need linnud praktiliselt ei toitu (Petterson. 2005, Hötker *et al.* 2006). Eelhinnanguna on esile toodud, **et projekti mõjupiirkonnas talvituvad ja sügisrändel peatud aulid moodustavad olulise osa Eestis tervikuna talvituvatest ja rändel peatuvatest lindudest. Sügisrändel projekti mõjupiirkonnas peatuvate aulide kogumid on ka rahvusvaheliselt tähtsad.** Eraldi käsitlemist vajab globaalselt ohustatud linnuliik kirjuhahk - Kõpu lääneranniku talvituvate **kirjuhahkade kogum (ca 200 is.)** jääb Neupokojevi madala tuulepargi eeldatava mõju piirialale. Samas ei pole KMH käigus uuritud kõiki nende talvitusalasid ja nende paiknemise muutusi, lisaks on ka rändeaegne kontakt tuulepargiga võimalik ning riskifaktor liigi **globaalse ohustatuse tõttu on kõrge**.
Enne projekti rakendamist on vajalikud täiendavad lisauuringud (lindude sünkroonsed visuaalsed ja radarvaatlused Ristnas ja Tahkunas ning seniste põhja- ja pelaagilise elustiku ning lindude leviku ja arvukuse tulemuste ökosüsteemne kompleksanalüüs.
Ühtlasi anname teada, et ka linnustiku osas on Kõpu poolsaare ümbruse rannikumeres ELFi tellimusel, Eesti Ornitoloogiaühingu korraldamisel ja KIKi toetuse abil toimumas uuringud, mille eesmärgid on järgnevad:
1. Läbirändavate lindude liigilise koosseisu, arvukuse ja sesoonse dünaamika kirjeldus.
2. Rändeloenduste käigus Ristna nina lähistel tuvastatud peatuvate veelindude liigilise koosseisu, arvukuse ja sesoonse dünaamika kirjeldus.
3. Ala linnukaitselise väärtuse hinnang rändeloenduste tulemustele baseeruvalt.
4. Kirjeldatava ala ohustatus antropogeensete ja teiste tegurite poolt.

Antud uuringute tulemused on kasutatavad 2012. a algusest, mis annab olulist lisateavet piirkonna linnustiku kohta ning seda saab kasutada ka mõjude hindamisel tuuleparkidele.

Mereimetajad

Senised uuringud mereimetajate ja tuuleparkide teemal Eestis puuduvad, kuid ELFi ja teiste partneritega koostöös on TTÜ Meresüsteemide instituut käivitatud uuringuprojekti „Liivi laht kui tuuleenergia ressurss" (GORWIND), mille osaks on viigerhüljeste elualade väljaselgitamine ja seostamine Liivi lahe mereetuuleparkide võimalike asukohtadega. Samuti osaleb Eesti ka Euroopa Liidu LIFE programmi kaudu rahastatud projektis SAMBAH, mille eesmärgiks on tuvastada pringlite liikumine ja elupaigakasutus kogu Läänemere alal. Mereimetajate kui mere tippkiskjate seosed tuuleparkide alla jäävate aladega on seotud eelkõige toitumisega, kuid samas on mereimetajad meie piirkonnas ka rahvusvaheliselt rändavad loomad ning rännuteede seosed tuuleparkidega omad samuti ökoloogilist tähtsust.
Kuna piirkonnas vastavaid töid pole läbi viidud, on enne projekti rakendamist vajalikud täiendavad lisauuringud, sh juba algatatud projektide tulemustega arvestamine. KMH ei ole antud asjaolusid arvestanud ja seeläbi leiame, et KMH on ebapiisav ja teeme ettepaneku viia läbi vastavad uuringud, jätta see kinnitamata või rakendada antud KMH puhul 0-alternatiivi.

Apollo madalik.

2011. a. jaanuaris esitas MTÜ Balti Keskkonnafoorum projekti “Natura 2000 rakendamine Eesti merealadel: alade valik ja kaitsemeetmed – ESTMAR” raames Keskkonnaministeeriumile **ettepaneku võtta kaitse alla Apollo mereala**. Kavandatava mereala kaitse alla võtmise eesmärk on säilitada Soome lahes, Hiiumaast kirdes asuva Apollo madaliku unikaalsus ja puutumatus ning tagada piirkonna mereelustiku ja linnustiku elupaiga terviklikkus. Kaitse alla võtmiseks esitatud mereala kogupindala on 5189 ha.

Looduskaitseala kaitse alla võtmise põhjendus:
1) Viimastel aastatel on järsult suurenenud arendajate huvi merre rajatavate arendusobjektide vastu (nt meretuulepargid). Seetõttu oleks Apollo madala piirkonnas vajalik väärtusliku mereelupaiga säilitamiseks moodustada looduskaitseala.
2) Põhjaelustiku ja -elupaikade uuringutest selgub, et Apollo madala mereala on Läänemere avaossa ning Hiiumaa lähedusse jäävate Eesti avamerealade iseloomulik näide. Apollo madalal on esindatud EL loodusdirektiivi lisas I nimetatud elupaigatüüp ”Karid” (1170) ning leidub ka elupaigatüüpi ”Liivamadalad” (1110). Võrrelduna teiste sama piirkonna madalatega on madalale iseloomulik vähene liigiline mitmekesisus, kuid kõrge karpide biomass. Piirkonna merepõhja elupaigad on heas seisundis.
3) Linnustiku uuringutest selgub, et Apollo madala merelala, tänu oma Läänemere avaossa ning Hiiumaa lähedusse jäävatele Eesti avamere alade iseloomule, on kogu piirkonnas ka

ülioluline peatumis-, toitumis- ja talvitusala aulile (*Clangula hyemalis*). Auli arvukus täidab rahvusvahelise tähtsusega linnualade kriteeriume A4 (globaalse tähtsusega kogumid) ja C4 (olulise tähtsusega koondumiskohad Euroopa Liidus) ning ületab peatumisalade rahvusliku lävendi viiekordselt.

4) Looduskaitselise tähtsusega kalaliikide seisukohalt ei ole Apollo madalik eriti oluline ala, kuid alal esineb siiski Eesti Punase Raamatu 5. kategooriasse (määratlemata) kantud liike (merihärg, meripühvel, merivarblane ja nolgus). Tegu on ka lesta kudealaga.

Leiame, et tuulepargi rajamine Apollo madalikule kahjustaks oluliselt sealseid peamisi loodusväärtusi (eelkõige linnustik ja kariide ning liivamadalate elupaigatüüp), mistõttu peaks madala kaitse alla võtmise korral olema välistatud sinna tuulepargi rajamine ja ka muu ehitus-, süvendus- või kaadamistegevus.

Taastuvenergeetika

Leiame, et taastuvenergeetika arendamine on keskkonnaeesmärkide täitmiseks oluline tegevus ja toetame selle arendamist, ent see tegevus eeldab põhjalikku ruumilist planeerimist ning sellega ei tohi kaasneda olulist negatiivset keskkonnamõju.

Eeltoodust tulenevalt rõhutame, et enne KMH kinnitamist on oluline läbi viia merealade ruumiline planeerimine, mis annab võimaluse hinnata kumulatiivseid mõjusid erinevatele liigirühmadele, samuti erinevate elupaikade esinduslikkuse säilimisele. Täiendava väärtusena võimaldab planeering erinevate osapoolte huvide kaardistamist ja seeläbi parema lahenduseni jõudmist.

Lugupidamisega,

Jüri-Ott Salm
ELFi juhatus eesimees

/allkirjastatud digitaalselt/

SA EESTIMAA LOODUSE FOND
Magasini 3, 51005 Tartu Tel. 742 8443 Faks 742 8166 E-mail: elf@elfond.ee www.elfond.ee
Reg. nr. 90001457 Nordea Pank a/a 17000076315